

MEDIJI, KULTURA I UMETNOST U DOBA POPULIZMA

urednice

MIRJANA NIKOLIĆ I
MILENA DRAGIĆEVIĆ ŠEŠIĆ

Institut za pozorište, film, radio i televiziju
Fakultet dramskih umetnosti, Beograd

CLIO

2018

Irena Šentevska
*Populistički podtekst igranog
TV programa – serija
„Nemanjići – rađanje kraljevine“*

Uvod

„Svakome njegova definicija populizma, u skladu s akademskom sekirom koju oštri“, pomirljivo je zaključio britanski ekonomista Piter Vajls (Peter Wiles) još krajem šezdesetih godina u zborniku *Populism: Its Meanings and National Characteristics* (Wiles, 1969: 166). Oslanjajući se na uopštenu definiciju populizma kao „ideologije koja suprotstavlja homogeni narod pun vrlina opasnim 'drugima' koji su kolektivno predstavljeni kao da lišavaju (ili pokušavaju da liše) suvereni narod njegovih prava, vrednosti, prosperiteta, identiteta i glasa“ (Albertazzi & McDonnell, 2008: 3), u ovom članku pokušaću da debatu o savremenim oblicima populizma usmerim na teren popularne medijske kulture i njenih „tradicija u nastajanju“. Ovaj pokušaj je u najvećoj meri motivisan činjenicom da su izvori i glasovi populizma, premda glasni i kakofonični, često nepravedno zapostavljeni u akademskim raspravama o populizmu i u javnom diskursu uopšte.

Jedan od melodičnijih glasova populizma u Srbiji možemo da prepoznamo u TV seriji *Nemanjići: rađanje kraljevine* u produkciji RTS-a, koja je i u fazi nastanka (čak i pre javnog emitovanja) obezbedila obilje zanimljivog materijala za raspravu o načinima na koje popularna medijska kultura reprodukuje dominantne narative o

identitetu, pripadnosti i (u konačnoj instanci) lojalnosti naciji, i kao „zamišljenoj“ i kao „realnoj“ zajednici.

U svojoj opširnoj diskusiji o „srpskom populizmu“ Nebojša Popov priznaje da je i sam pojam „populizam“ sporan, jer rasprave o populizmu nisu dovele do precizne i opšteprihvaćene definicije tog pojma. On se može povezati s brojnim (često protivrečnim) elementima koji ga u različitim kombinacijama grade kao svojevrsan ideološki konglomerat. Tu, između ostalog, spadaju moralizam, mistična veza vođe i naroda, izolacionizam, nostalgija za prošlošću, glorifikacija sile, antiindividualizam, antielitizam, antiintelektualizam... (Popov, 2010: 62). Na ovom mestu skoncentrisaćemo se na one aspekte „srpskog populizma“ iz rasprave ovog autora koji se mogu povezati sa savremenim popkulturnim medijskim formama, konkretno, sa serijom *Nemanjići*.

- 1) Populizam se obično predstavlja kao izraz „organske celine“ naroda, kao mitska slika (*ibid*, str. 63) čiji je konačni ishod „biološki nacionalizam“ (*ibid*, str. 75).
- 2) „Srpski populizam“ obraća se Srbima po verskoj pripadnosti i vaspitanju. Biti „Srbin“ je primarna identifikacija pojedinca koja ima preimućstvo nad svim drugim sferama pripadnosti. Prema Dobrici Ćosiću, „u malim nacijama jedino nacija može biti velika. U malim nacijama prva moralna dužnost je podređivanje pojedinaca zajednici, narodu, državi. Srbin je čovek koji nije čovek ako nije Srbin; ako nema svest o narodu bilo da ga slavi ili psuje“ (*ibid*, str. 93).
- 3) Zajednička karakteristika populističkih pokreta širom Evrope je „revolucionarna reakcija“ na individualizaciju i detradicionalizaciju društva; otuda strah od emancipatorskih promena i otpor prema njihovim pokretačima (*ibid*, str. 66–67).
- 4) „Put izbavljenja iz ugroženosti“ nacije zahteva (između ostalog) povratak *svetim* tradicijama, *izolacionizam* i harizmatско vođstvo – drugačije rečeno, *antimodernizam* (*ibid*, str. 67).

Nemanjići – rađanje nove tradicije

U središtu pažnje ovog članka su medijske najave TV serije *Nemanjići – rađanje kraljevine*, po scenariju Gordana Mihića i u režiji Marka Marinkovića, i reakcije u javnosti na pilot-epizodu emitovanu u novogodišnjoj noći, 31. decembra 2017. Na reprezentativnom uzorku medijskih najava i komentara, kao i reportaža sa snimanja *Nemanjića*, pokušaću da uočim retoričke figure koje su ovaj projekat bez presedana u istoriji domaće televizije već u ovoj fazi mogle da povežu s ostavštinom „srpskog populizma“ o kome govori Nebojša Popov.

Prema mnogim medijskim izveštajima, od prve do poslednje klape, novija srpska istorija ne pamti veće uzbuđenje pred emitovanje nekog igranog programa. Početak emitovanja bio je planiran za kraj 2017. godine u kojoj se obeležavalo 800 godina od krunisanja Stefana Prvovenčanog za prvog srpskog kralja. Budući da se poklapao sa obeležavanjem osam vekova od stvaranja srpske kraljevine, taj projekat je dobio nacionalni značaj kao najveći projekat javnog medijskog servisa te godine, najveći produkcijski poduhvat u istoriji srpske televizije ili, prema rečima Marka Novakovića, odgovornog urednika dramskog i serijskog programa RTS-a, „verovatno najveća i najobimnija igrana TV serija koju Radio-Televizija Srbije radi u svojoj istoriji“ (Nikić, 2017). *Nemanjići* su najavljeni i kao prva dramsko-igrana televizijska obrada srednjeg veka u Srbiji. Značaj serije potencirao se i informacijom da je scenario za istu na anonimnom konkursu RTS-a nagrađen s pola miliona dinara.¹

1 U konkursu je stajalo: „Javni konkurs je nagradnog karaktera i za izabrani scenario dramsko-igrane TV serije 'Krunisanje Stefana Prvovenčanog: Prva nemanjićka kraljevina' biće dodeljena novčana nagrada u iznosu od 500.000 dinara.“, http://www.rts.rs/upload/storyBoxFileData/2015/03/10/6729383/TEKST%20KONKURS_%20ZA%20DRAMSKO%20IGRANU%20TV%20SERIJU%20NEMANJICI%20%20PRVA%20KRALJEVINA.pdf, pristupljeno: 19. 2. 2018. Osamnaestog aprila Konkursna komisija radila je u sastavu: Milan Vlačić (predsednik), novinar; Goran Marković, reditelj; Smilja Marjanović Dušanić, istoričar. Na konkurs je prispelo 12 scenarija.

„Dugo smo bežali od sopstvene istorije, a važno je da nove generacije saznaju o hrabrosti i istrajnosti svojih predaka“, izjavio je scenarista Gordan Mihić (pobedio na konkursu RTS-a) za portal Mondo. Upoznavanje istorije i priče o slavnoj srpskoj porodici scenarista *Nemanjića* smatra važnim projektom od društvenog značaja. „Moramo da upoznamo korene našeg bića, saznamo o hrabrosti i ostvarivanju velikih, zanosnih ideja slobode i pravde. Naprosto je neverovatno da ništa na tom polju do sada nismo činili, osim retkih i časnih izuzetaka, dok su drugi skoro ni od čega pravili epopeje popularne u celom svetu. Ne mislim da bi od naše istorije trebalo praviti mitomanske projekte sa idealizovanim junacima, naprotiv, treba pokazati da su to ljudi od krvi i mesa, bliski nama danas.“ Mihić dodaje: „Dugo smo odstranjivali prošlost, nismo upoznavali nove generacije sa povestima o nastanku prvih srpskih zemalja, prvim vladarima, uspesima i mukama, željama i nadama, hrabrosti da se izdrži i opstane“ (Mondo.rs, 2017), ukazujući u stvari na činjenicu da se srednjovekovna srpska istorija (a pogotovo članovi dinastije Nemanjić) nalazila na marginama interesovanja filmske industrije i televizije u socijalističkoj Jugoslaviji, ali se situacija nije drastično promenila ni nakon raspada Jugoslavije i okretanja Srbije sopstvenoj istoriji i tradiciji.

Glavni i odgovorni urednik Kulturno-umetničkog programa RTS-a Nebojša Bradić ukazuje na višestruki značaj ovog projekta jer on govori o rađanju i kontinuitetu crkve i države: „U tom smislu, to će biti prvi projekat koji se bavi tom temom. Verujem da će projekat imati veoma veliki podsticaj i za druge televizije i autore da krenu ovim putem“ (RTS, 2017a). „Brendiranje Srbije kroz priču o našoj bogatoj istoriji i kulturnom nasleđu, koje je prepoznato na listama Uneska, svakako je jedan od dobrih načina promocije kulture i turizma. Verujemo da će i serija o Nemanjićima doprineti promeni slike o Srbiji u svetu i dovesti nam nove turiste“ – kaže Nebojša Bradić u jednom drugom medijskom izveštaju (Jovanović, 2017) i dodaje: „Ali, o našoj istoriji i kulturnim destinacijama treba upoznavati pre svega građane Srbije. Zbog toga je u prvom planu obaveza Javnog medijskog servisa da neguje i afirmiše vrednosti koje nose naša kultura i duhovnost, i da kod najšire publike, a po-

sebno mlade, razvija osećanje nacionalne pripadnosti i umetničkog ukusa kao i poznavanje sopstvene istorije.“

„Sad je prilika da (gledaoci) saznaju sve o toj dinastiji koja je vladala u to vreme. Ako to bude otišlo negde u svet da se pokaže da smo mi u to doba imali kraljevinu, da su se pisale knjige, i da postoje zapisi, uvek to pominjemo, da se jelo kašikom i viljuškom dok su Englezi jeli rukama, da se pokaže da je postojala velika kultura u to doba“ (RTS, 2017b), ističe pomoćnik reditelja Bojana Šutić, među čijim se profesionalnim referencama u medijima često navode saradnje s Felinijem, Kopolom, glumcima Antonijem Hopkinsom, Mišel Fajfer, Al Paćinom, Džesikom Lang, rad na seriji o papi Jovanu Pavlu ili onoj o Džingis-kanu koji se mesecima snimao u Kirgistanu.

Prema rečima njenih tvoraca, poruka serije *Nemanjići* je da određene događaje približi širokom auditorijumu. „Reč je o autentičnim istorijskim ličnostima, o autentičnim događajima. Dakle, ne može da se odstupa od nečega, počevši od dekora, kostima, ali i od toga što je jedna elementarna osećajnost srednjeg veka. To je bio jedan delikatan zadatak za pisca i on se mnogo trudio da to dočara. Naravno, uvek će progovoriti i naše vreme, pa možda je to i dobro, možda je i prirodno“, kaže istoričarka Smilja Marjanović Dušanić koja se nalazila u žiriju za izbor scenariste serije *Nemanjići* (Pejanović, 2017). Jedan od stručnjaka angažovanih da doprinesu autentičnosti istorijskih činjenica, arheolog Marko Popović, naveo je da je Gordan Mihić „uhvatio duh tog vremena“ i da je scenario „istorijski pročišćen“. „Za to rano razdoblje srpske istorije ne raspolazemo sa mnogo dokumenata. Međutim, sa onim što imamo i što znamo, još ranije je sklopljena slika srednjovekovne srpske države. Naravno, postoje određene dileme oko nekih događaja i detalja koji se neće na naučnoj bazi razrešiti u jednoj televizijskoj seriji. Sama ceremonija krunisanja nije opisana, ali ta scena će biti maksimalno autentična – ukoliko se o autentičnosti može govoriti kada je reč o tako ranoj epohi“, kaže dr Popović (Nikić, 2017).

Među onima koji su želeli da se bave *Nemanjićima* u formatu TV serije, ali su zbog kompleksnosti teme odustali je i glumac, reditelj i producent Dragan Bjelogrić koji je tokom Filmskih susreta u Nišu 2014. izjavio: „Tačno je da sam to najavio i da sam već počeo da

radim na pripremama za mogući scenario sa dvojicom pisaca (autor romana *Konstantinovo raskršće* Dejan Stojiljković i pisac i scenarista Vladimir Kecmanović)... Međutim, postoji veliki problem jer je to jako opasna tema. Nisam načisto sa tim o čemu treba da bude ta priča. I koja poruka treba da bude prenesena. Svi Nemanjići su sveci. Dobro je poznato šta u našem narodu znači Sveti Sava, odnosno princ Rastko Nemanjić. Mnogo je tu idolopoklonstva, stereotipa. To je mnogo obimna tema, i mora ozbiljno da se sve uradi“ (Torović, 2014). Bjelogrićev rad na seriji o Nemanjićima praćen je tvrdnjama da želi da „sve bude urađeno u stilu serije *Igra prestola* čiji je veliki obožavalac i čiji uspeh želi da dostigne. Svaku epizodu epsko-fantastične priče u proseku gleda neverovatnih 14,2 miliona ljudi“ (Đurić, 2014).

U prilog mišljenju Dragana Bjelogrića da su Nemanjići „opasna tema“ može se navesti sadržaj stručnih (i manje stručnih) polemika oko pojedinih istorijskih detalja vezanih za seriju, koje su se pojavile u javnom optičaju mnogo pre nego što je i započelo snimanje serije. Kao ilustracija ovakvih rasprava može da posluži tekst Ljubomira Stevovića iz marta 2016. „RTS plasira stari istorijski falsifikat da je Stefan Prvovenčani krunu dobio od pape“, u kome se navodi sledeće: „Posle krunisanja velikog župana Stefana Nemanjića za Prvovenčanog Kralja Srpskog, 20. maja 1221. u Žiči, preko stematogiriona je doslikana kupolasta kraljevska kruna (stema) koju je dobio od vizantijskog cara Teodora Laskarisa. Ovo potvrđuje da je Stefan dobio krunu od Vizantije, a ne od Rima. Ako RTS prinudno naplaćuje pretplatu od građana, to ne znači da sa njihovim parama može i da prinudno širi dezinformacije na štetu Srpskog naroda“ (Stevović, 2016).

Pre emitovanja pilot-epizode 31. decembra 2017, i u medijskim izveštajima mogla su se naći (doduše, retka) kritička mišljenja novinara koja seriju unapred osuđuju kao oblik političke manipulacije gledalištem. Tako, na primer, novinar *Nedeljnika* Marko Prelević smatra da će serija služiti „onako, više u dnevno-političke svrhe, nego što bi trebalo da prikaže jednu dinastiju, koja je po svemu, hajde da ih ne uvredimo, ali da kažemo, veoma filmična. Ali mi se čini da će to odigrati ulogu koju je možda za vreme uspona Slobodana Miloševića odigrao film *Boj na Kosovu*, ili... tokom profesionalizacije

vojske i vladavine Demokratske stranke, serija *Vojna akademija*“ (Pejanović, 2017) Nakon emitovanja pilot-epizode *Nemanjića*, *Blic Online* iznosi utisak „da smo gledali najskuplju emisiju školskog ili naučnoobrazovnog programa u istoriji Radio-televizije Srbije, a nikako dramsku seriju“ (Božović, 2018). Usledile su (očekivane) burne reakcije javnosti i kritike koje su se svele na dve grupe zamerki *Nemanjićima*: a) loš scenario, loša gluma/dikcija, izveštačen govor, likovi bez psihološke dubine, odsustvo prave dramske radnje, zapleta i priče; b) faktografske greške i nelogičnosti izazvane nepoznavanjem ili nepoštovanjem poznatih istorijskih činjenica. Kao primer za prvu grupu zamerki može se navesti medijski izveštaj u kojem „naša poznata spisateljica“ Biljana Srbljanović oštro kritikuje seriju nakon 23 minuta gledanja pilot-epizode. U jednom statusu na Fejsbuku, Srbljanovićeva je pobrojala dugu listu „početnih pitanja“ koja se odnose na logičke i materijalne greške u scenariju, kao npr: „Zašto, prilikom izgradnje Manastira Svetog Nikole, na građevini ima manje radnika nego kad ja renoviram kupatilo? Zašto se Ana Nemanjić, plemkinja i žena vladara, šeta među radnicima raspuštene kose i lično im sipa vodu iz čaturice? Zašto Ana uopšte tako razgovara sa svojim mužem, u kulturi u kojoj su žene bile toliko bezvredne, da se čak i ne zna koliko je ženske dece osnivač srpske države uopšte imao? Kako to da Ana uopšte može Nemanji da prikenjava nešto oko odlaska kod braće?“² (Vestinet, 2018) „Naš poznati režiser“, kako je u jednom izveštaju *Kurira* predstavljen Dragoslav Bokan, u gostovanju u emisiji *Ćirilica* televizije Happy³ ukazuje na

2 „Nema, ljudi, dobre serije bez dramske radnje, bez karaktera, bez priče. Nije dovoljno da se diviš državi i da se busaš u grudi i da ti neko prepričava istorijske (i paraistorijske) podatke, da ti eventualno skupina dekorisanih glumaca ilustrujući izigrava kako je to moglo izgledati, bez ikakve unutrašnje drame, dileme, bez tragičke greške, bez dubine lika, bez karaktera od krvi i mesa u pravim ljudskim i sudbinskim situacijama, iz kojih kasnije izvire šira slika jednog doba, jednog važnog i velikog doba, jedne istorije i jedne države, ali tako da publika to shvati i zaključiti, a ne da ti neko prepričava školski sadržaj, pa još i da greši“, zaključila je, prema istom izveštaju, Biljana Srbljanović.

3 Emisija je emitovana 8. januara 2018. Bokan iznosi svoj sud nakon gledanja pilot-epizode *Nemanjića*.

potencijalno dugoročno pedagoški štetno dejstvo serije *Nemanjići*, kojoj inače pripisuje dosadu, neuverljivost, neveštu realizaciju i nenamernu parodiju. „Ovim se upravo mladi ljudi udaljavaju od Nemanjića (jer neće gledati dalje epizode), ali i od istorije.“ S druge strane, u *Nemanjićima*, prema Bokanu, nema emocija, napetosti, uverljivosti, ozbiljnosti, dostojanstva, otmenosti, crkve ni duhovnosti. „Nema emocija, Tako da klinci danas već prave viceve i kažu da kada je Stefan Nemanja molio Svetoga Đorđa – zapravo ga je molio da ga izbavi iz serije *Nemanjići*“ (Kurir, 2018c). Reditelj Stefan Filipović ukazuje na to da kritike upućene *Nemanjićima* predstavljaju poseban lokalni doprinos „kulturi hejta na društvenim mrežama, konkretno Tviteru“. Filipović smatra da je „silna onlajn mržnja“ ponekad jedini ventil koji frustrirani gledaoci imaju na raspolaganju. Nazivajući *Nemanjiće* „havarijom“, Filipović odgovara na retoričko pitanje „šta drugo ostaje prosečnom gledaocu, od čijih je para ta havarija snimana? Možemo da promenimo kanal, eventualno da prestanemo da plaćamo pretplatu i time rizikujemo pravne posledice, ali to i dalje ne rešava problem što se novac poreskih obveznika trošio na tako groteskni način“. Filipović dodaje da je i sâm na Tviteru napisao da su *Nemanjići* na (umetničkom i tehničkom) nivou uzbekistanskih pornića, „ali da sad misli da je to uvreda za uzbečku porno industriju“ (Danas Online, 2018). Reditelj Janko Baljak, pored već pomenutih zamerki na račun scenarija, dijaloga, glume i režije, uvodi u polemiku „diskurs Mitra Mirića“: „Najgore je, ipak, što se bitna istorijska tema po ko zna koji put tretira u kič-mitologijskom obrascu ne može nam niko ništa, jači smo od sudbine.“ (Nikolić, 2018)

Kao primer za drugu grupu zamerki (koje uglavnom dolaze iz krugova profesionalnih istoričara i pisaca specijalizovanih za srednjovekovnu tematiku) mogu da posluže komentari istoričara Predraga Markovića. Marković takođe smatra da je pilot-epizoda *Nemanjića* „posramila“ gledalište i zbog propusta nastalih nepoznavanjem ili izvrtanjem istorijskih činjenica. Kao najbolji primer za to Marković navodi sekvencu koja se odnosi na bitku kod Pantina. „U tom boju Stefan Nemanja drži govor u kojem kaže: 'Videli smo šta mogu da urade Srbi kada se slože.' To je bitka u kojoj je poginuo njegov brat, što je neobično za takav motivacioni govor.“ Štaviše,

„dva dečaka, Stefan i Vukan, komentarišu bitku kod Pantina. Stefan u tom momentu ima 2 godine. Kako dete od dve godine može da bude tako izdržljivo i da daje stručan vojno-politički komentar bitke?“ Drugi element Markovićeve kritike je rečenica „Za krst časni i slobodu zlatnu“⁴ koju izgovara Stefan Nemanja. „Taj poklič je nastao u XIX veku i koriste ga Mažuranić u knjizi *Smrt Smail-age Čengića* i Njegoš u *Gorskom vijencu*. Nisam siguran da je Stefan Nemanja čitao epske pesme iz XIX veka, a sigurno nije čitao Mažuranića“ (*Kurir*, 2018a).

„Istorijski filmovi ne mogu umetničkom slobodom da pravdaju izvrtanje činjenica, naročito kad je reč o ključnim događajima za istoriju jedne nacije“, izjavio je za *Večernje novosti* profesor dr Siniša Mišić,⁵ šef Katedre za istoriju srpskog naroda u srednjem veku sa istorijskom geografijom na Odeljenju za istoriju begradskog Filozofskog fakulteta. I Mišić zamera pilot-epizodi *Nemanjića* propuste izazvane nepoznavanjem ili namernim izvrtanjem važnih istorijskih činjenica. Na primer, da vizantijski car Manojlo I Komnin uopšte nije gajio neku posebnu naklonost prema Stefanu Nemanji. Zbog načina na koji je njihov odnos prikazan u seriji, „neuki“ gledalac može da zaključi da je Stefan Nemanja bio „primitivac“ i „verolomni vizantijski sluga“. Izbor glumca (Meto Jovanovski) koji tumači lik Manojla I Komnina takođe ne odgovara sačuvanim fizičkim opisima ovog vizantijskog vladara. Vukan i Stefan su prikazani kao deca sličnog uzrasta, iako je Vukan bio znatno stariji. „Polaganje kamena temeljca za Đurđeve stupove, vladarsku zadužbinu, moralo je da se odvija po strogo utvrđenoj raskošnoj ceremoniji, uz prisustvo najvišeg sveštenstva i plemstva, a ne kao govor predsednika seoske zadruge uz neku gomilicu zarozanih seljana. Ne može Nemanja da se moli kao navijač, a živi u srednjem veku, dobu vere“, nabraja

4 Prema jednom medijskom izveštaju, „posle putovanja kroz istoriju dugog pet meseci tokom kojeg je obišla 230 autentičnih lokacija, ekipa serije je čestitala glumcu Mladenu Neleviću koji je posle 100 snimajućih dana završio ulogu Stefana Nemanje pokličom „Za krst časni i slobodu zlatnu!“ (*Hello!*, 2017)

5 Siniša Mišić i Radivoj Radić autori su knjige *Srbija 1217. – nastanak kraljevine* (Evoluta, Beograd, 2017). Knjiga obeležava osam vekova od nastanka srednjovekovne srpske kraljevine.

propuste dr Mišić i dodaje: „Lično, ne bih se prihvatio da budem savetnik u igranoj seriji o srpskom srednjem veku pre nego što se snimi dokumentarac koji će javnosti prezentovati istorijske činjenice. Posle toga umetnička sloboda, kako god je ko shvatao, ne može da napravi toliko štete.“ Uticaj ovakve popularizacije istorije je, smatra dr Mišić, veoma opasan (M.N.M. 2018). Istoričar i pesnik dr Žarko Dimić izjavio je da su Nemanjići „najveći brend srpskog naroda“ i (svakako, nezadovoljan serijom) predlaže da se realizacija poveri drugom autorskom i produkcijskom timu. „Ne bi bilo loše ni da se prikazivanje obustavi i snimi novi serijal jer, kako kaže istoričar, jeftinije je izgubiti tri miliona, nego doživeti sramotu na tom fundamentalnom i dugoočekivanom projektu.“ (Malušev, 2018) Burne kritike pilot-epizode dovele su do odluke Programskog saveta RTS-a, upućene menadžmentu i uredničkom kolegijumu RTS-a, da se emitovanje serije prekine dok članovi Saveta ne odgledaju makar pet epizoda (Jovičević, 2018).

Pomenuta „polemika na društvenim mrežama, konkretno Twitteru“ o seriji *Nemanjići* može da bude tema posebne studije, pa se njenim sadržajem, retorikom i argumentacijom na ovom mestu nećemo baviti. Ipak, kao posebno rigidan, sa stanovišta umetničkih sloboda kada su u pitanju istorijske teme od vrhunskog nacionalnog značaja, navodim komentar jednog gledaoca objavljen na sajtu RTS-a 6. septembra 2015, dakle mnogo pre nego što je gledalac (Vlada) imao prilike da vidi seriju. „Serija treba da se zove SVETI SAVA, jer je on svojim životom i delovanjem najzaslužniji za temelje srpske duhovnosti i državnosti. Akcenat serije treba da ima duhovni karakter, a zatim i istorijski. Scenario mora da bude baziran na žitijima Svetog Save i zaveštanjima Stefana Nemanje, a nikako na umetničkoj 'slobodi' i 'kreativnosti', jer se istorija i duhovno predanje Svetog Save i oca mu Stefana Nemanje (Simeona Mirotočivog) moraju prikazati istinito i verodostojno.“ (RTS, 2015). Bez sumnje, ovaj gledalac ima jasnu sliku o tome šta očekuje od ove serije i kako ona, po njemu, treba da izgleda. Tačnije, on ima svoju ideju o tome šta u ovom slučaju znači „istinito i verodostojno“ predstavljanje ključnih momenata nacionalne istorije.

U polemiku o *Nemanjićima*, kao „običan gledalac“, uključio se i sâm predsednik Republike Aleksandar Vučić i stao u odlučnu od-

branu serije. U božićnom razgovoru za *Kurir* izjavio je: „Pogledao sam 15 minuta, ne duže. Srećan sam što neko radi seriju *Nemanjići*. Nisam ni na koji način učestvovao u tome, nikoga ne poznajem, nikakvih mojih zasluga u tome nema, niti krivice, ali hoću da stanem u odbranu ljudi koji su se trudili i borili da nešto naprave. Sećam se kada su ljudi radili *Boj na Kosovu*, bili su žestoko napadnuti, a mi ga i danas gledamo kao najbolji film o 1389“ (*Kurir*, 2018b). Nakon 0 minuta gledanja serije oglosio se i Emir Kusturica, koji takođe staje u njenu odbranu. „Ne gledam televiziju, ali je izvesno samo jedno: ne može biti tako loše kao što oni (kritičari serije) govore zato što jednostavno kroz njihove oči prolaze najgore sapunice sveta... To može da bude problem sa *Nemanjićima* jer je to sveta priča, pa u svetoj priči čovek mora da pazi kako se ponaša, ali siguran sam da, a ja to nisam gledao, govorim hipotetički, da te kritike ne uvažavam zato što kritike obično bivaju ili izraz besa ili lični izraz, vrlo retko bivaju uravnoteženje estetskog stava ili ideje o čemu se radi. Tako da ta hajka koja sad ide, meni više liči na linč, nego na dobronamernu kritiku“ (*Kurir*, 2018d).

Teofil Pančić u *Vremenu* komentariše atmosferu linča, odnosno „internetsku kuku i motiku“ koja se „nadigla“ na seriju *Nemanjići*, ali napominje: „Ne pišem ovde o seriji, nego o tome čemu ona uopšte ima da posluži, zbog koje je vrste očekivanja nastala (kao politički projekat trenutka), i koji bi to fantazam značajnog dela publike trebalo da zadovolji.“ To je, prema Pančiću, fantazam „autentičnosti“ koji je „sasvim nezadovoljiv“ u okolnostima u kojima se o *Nemanjićima* i o srednjem veku u Srbiji ne zna dovoljno da bi se na tome gradila filmska i televizijska slika ovako daleke prošlosti.⁶ Upravo zato što je taj fantazam „nezadovoljiv“ serija će, prema Pančiću, „biti popljuvana i sahranjena od dominantne vrste kibicera šta god da se dogodi do kraja“. Na „ključno pitanje“: čemu sve ovo? Pančić odgovara da su *Nemanjići* stvar trenutne ideološke kurentnosti i „narudžba odozgo“, po čemu se mogu svrstati uz nekadaš-

6 „U tom smislu, srednjovekovni su Srbi za današnje jedva malo manja nepoznanica nego Klingonci iz *Zvezdanih staza* ili Vogoni iz *Autostopskog vodiča kroz galaksiju*. Pardon, veća su nepoznanica: o Klingoncima i Vagonima znamo mnogo više.“ (Pančić, 2018)

nje „partizanske“ serije i filmove, „razne vuke karadžiće, kosovske bojeve“ i druge ideološke medijske projekcije prethodnih režima, „bolje ili slabije izrade“, koje Pančić naziva „zapovedenim praslikama Bolje prošlosti“. U slučaju *Nemanjića* (koji time zadobijaju orijentalističku dimenziju) radi se „zapravo o kvazinostalgičnom konstruktumu koji nariče za predosmanskom Srbijom kao izgubljenim rajem 'autentičnosti', onim edenskim vremenom kad smo Mi Srbi bili jednaki sebi u čistom, stoođstotnom razmeru. Dakle, dok nas nije pokvario infekt s Orijenta, koji nas je *kulturno-mentalitet-ski poturčio*“. Prema Pančiću, ni to nije sve: kičerozno idealizovana Srbija pre „turcizama“ istovremeno je i Srbija pre „germanizama“ (latinizama itd.). Žuđeni objekat ove idealizacije je srednjovekovna Srbija kao nekakvo rajsko stanje pre *ekološke katastrofe* koja je nacionalni eko-sistem zadesila u dva (samo naizgled suprotstavljena vida) *poturčenja* i *pozapadnjačenja*. U fantazmima o rajskom stanju nacionalne čistote, „pa otuda ni u *Nemanjićima*, ne radi se stvarno o Nemanjićima niti o srednjem veku, nego o nama danas i ovde“ (Pančić, 2018).

U pripremljenoj fazi serija *Nemanjići* je svoju upotrebljivost u dnevno-političke svrhe promocije ličnosti bliskih vlasti dokazivala medijskim izveštajima o političarima koji ne obilaze samo gradilišta i fabrike, već i televizijske setove od nacionalnog značaja. Početkom avgusta ministar odbrane Aleksandar Vulin obišao je snimanje koje se odvijalo u reprezentativnom objektu Garde Vojske Srbije, lovištu „Dobanovci“. Vulin je obišao mesto snimanja i fundus srednjovekovnog oruđa i kostima koji se koriste u scenama, u pratnji Nebojše Bradića i zamenika komandanta Garde pukovnika Željka Gavrilovića. Prema rečima ministra Vulina, „uloga javnog servisa mora da bude očuvanje naše istorije, očuvanje našeg pamćenja, našeg trajanja. Narodi koji mogu mnogo manje da se oslone i pozovu na svoju istoriju imaju značajnije odgovore u vremenu u kome mi živimo, nego... mi“. Ministar smatra da javni servis treba da okupi i druge nacionalne institucije, kao što je Vojska Srbije, u naporima da se budućim generacijama ostavi istorijsko viđenje istorije „kakva ona jeste“ i koja „treba da ponese poruku“. „Ja sam zahvalan javnom servisu što je učinio ovaj veliki napor, ali sam isto tako siguran da će građani Srbije umeti da cene sve institucije koje su

dale svoj maksimalni doprinos da se vreme Nemanjića oživi pred nama, ali ne samo zato što je vreme Nemanjića, već da se temeljne vrednosti, koje su još tada nastale, koje nas i danas određuju, prikažu baš pred ovom generacijom, da znamo odakle smo pošli i da bi znali kuda idemo“, naglasio je ministar Vulin (RTS, 2017c). Dva dana kasnije, gradski menadžer Beograda Goran Vesić došao je da vidi kako protiče snimanje serije, a zatim na svom zvaničnom fejsbuk-nalogu napisao i sledeće: „Kao država i narod treba da budemo ponosni na kontinuitet naše državnosti koji traje već 800 godina, jer ne može veliki broj država u Evropi da se podiči tako dugom i bogatom istorijom kao što je istorija srpske države i naroda.“ (Srbija danas, 2017) Na istom mestu, Vesić ističe da se Beograd Nemanjićima odužuje činjenicom da će na inicijativu predsednika Republike Srbije Aleksandra Vučića uskoro biti podignut spomenik rodonačelniku dinastije Stefanu Nemanji.

Među onima koji su obilazili snimanje na jednoj od brojnih lokacija bio je i gradonačelnik Kraljeva dr Predrag Terzić (B 92, 2017). Što se tiče predstavnika lokalnih vlasti uključenih u ovaj projekat, kao tipičan možemo posmatrati izveštaj sa snimanja na teritoriji opštine Barajevo: „Obrisi grada rodonačelnika vladarske dinastije Nemanjića, nikli su u jednoj beogradskoj šumi“ (u pitanju je Lipovačka šuma). Ovde „teku pripreme za Nemanjin grad, odnosno kapiju i njegov dvor. Gradi se selo i male radionice ispred kapije ... radi se vikendom, i po ceo dan. Blato i kiša dodatno otežavaju uslove za rad. Dok se gradi, blato svakako nije poželjno, pa se bagerima i kamionima doprema sitan kamen“. „Radujem se što se nešto ovako dešava na teritoriji opštine Barajevo. Opština će pomoći svim sredstvima, koliko bude u našoj moći. Prvenstveno u sređivanju infrastrukture, u sređivanju prilaznih puteva, a o daljim radovima ćemo se dogovarati tokom snimanja“, kaže Slobodan Bata Adamović, predsednik opštine Barajevo (Srbija vesti, 2017).

Zaključak

Političku tranziciju u zemljama bivše Jugoslavije pratile su promene u načinu predstavljanja nacionalnog i etničkog identiteta, budući da socijalistički sistem nije nasledila „vladavina demokratije“ već novi poredak kojim dominiraju interesi etno-nacionalne većine (ili onih koji se izdaju za političke zastupnike tih interesa). Raspad Jugoslavije značio je da je istorijski projekat Srbije kao Pijemonta Jugoistočne Evrope završen: interesi nacije i države postali su jedno. Povratak tradicijama koje su prethodile socijalističkom sistemu obuhvata i shvatanje da je Srbija pre nacija nego država i da je najvažnija (ako ne i jedina) preokupacija državnih institucija staranje o pitanjima „srpstva“.

U odsustvu društvenog konsenzusa o zajedničkim društvenim (etičkim) vrednostima Srbija postaje bojno polje konkurentnih vizija „srpstva“ koje zahtevaju masovnu podršku. Jedno od najživo-pisnijih oružja u ovoj borbi su mediji i popularna kultura – tačnije, onaj njihov deo prerušen u istorijske kostime i narodne nošnje. Nakon odlaska Slobodana Miloševića s političke scene, nova politička elita u Srbiji aktivira se u potrazi za novom tradicijom i idealnim precima koji nisu pružali uporište „komunističkom“ tumačenju istorije. Bilo je samo pitanje vremena kada će pripadnici slavne srpske srednjovekovne dinastije dobiti svoj lik na malim i velikim ekranima, i time svoje mesto u popularnoj medijskoj kulturi koje je decenijama unazad bilo prazno. Da to nije slučajno, i da su stvaraci serije *Nemanjići – rađanje kraljevine* preuzeli na sebe odgovoran zadatak (drugim rečima, vruć krompir) svedoče argumenti izneseni u polemici o kvalitetu i vrednosti ove serije, čiji smo jedan deo (iz početne faze) izneli na ovom mestu. Ovde se akademski, medijski i dnevopolitički diskurs ukrštaju na načine koje do sada nismo bili u prilici da susretnemo na „domaćem terenu“. Ova polemika nesumnjivo će dugo trajati i reaktiviraće se sa svakim novim pokušajem filmske ili televizijske interpretacije epohe ili predstavnika dinastije Nemanjić.

U odnosu na retoriku „srpskog populizma“, kako ga tumači Nebojša Popov, jasno je da i tvorci serije i predstavnici vlasti koji

je hvale (i njen nastanak koriste u promotivne svrhe) afirmišu u javnosti sliku srpskog naroda kao „organske celine“ čiji je identitet, homogen i netaknut, opstao kroz vekove uprkos brojnim istorijskim nedaćama. (Uz iznošenje antiorijentalističke argumentacije, ovo zapaža i oštri kritičar serije Teofil Pančić.) U odnosu na opasku Dobrice Ćosića o „slavljenju i psovanju“ kao ravnopravnih manifestacija „svesti o narodu“ čini se da užarena polemika o *Nemanjićima* na društvenim mrežama u izobilju sadrži oba elementa. Glorifikacija nacionalne (i porodične) sloge i jedinstva, vrednosti koje personifikuje Sveti Sava (čak i kao mali dečak), pa čak i „escajg“ na dvoru Nemanjića kao metafora za kulturnu superiornost pripadnika dinastije, pozivaju na deindividualizaciju i retraditionalizaciju društva i jačanje jedinog kolektivnog identiteta koji se u današnjem srpskom društvu afirmišu kao poželjan. Jer, podsetimo se, „Srbin je čovek koji nije čovek ako nije Srbin“. Drugo ime za društvene vrednosti koje se afirmišu na ovaj način je antimodernizam.

Medijski konstruisane slike „zlatnog doba“ nacionalne prošlosti otvaraju mnoga pitanja o njihovoj funkciji u savremenom srpskom društvu i upravo su zbog toga zanimljive za analizu. Glasovi populizma koji progovaraju ispod šlemova i pancir-košulja (kao i oni odeveni u narodnje nošnje) nalaze se na marginama akademskih interesovanja i javnog diskursa, upravo zato što ekranizovana istorija pruža neizmerno širok manevarski prostor za saopštavanje političkih poruka na neagresivan i estetizovan način, zaštićen diskursom umetničkih vrednosti i slobode izražavanja. Upornom marginalizacijom (kritičkog) akademskog diskursa o popularnoj medijskoj kulturi u sredinama poput naše održava se njen status „slobodne zone“ za političku manipulaciju i kultivaciju populizma u izobilju pojavnih oblika.

Literatura

Albertazzi, D. & McDonnell, D. (eds.), *Twenty-First Century Populism*, Palgrave MacMillan, Basingstoke, 2008.

- B 92, „Počelo snimanje serije *Nemanjići – rađanje kraljevine*“, 15. mart 2017, https://www.b92.net/kultura/vesti.php?nav_category=268&yyyy=2017&mm=03&dd=15&nav_id=1240484, pristupljeno: 22. 2. 2018.
- Božović, M., Dostanić, D., „SENKE NAD NEMANJICIMA Najskuplja emisija školskog programa u istoriji RTS ili uvod u pravu dramu“, *Blic Online*, 4. januar 2018, <https://www.blic.rs/kultura/vesti/senke-nad-nemanjicima-najskuplja-emisija-skolskog-programa-u-istoriji-rt-s-ili-uvod-u/eq07f13>, pristupljeno: 22. 2. 2018.
- Danas Online, „Nemanjići, loš početak ili potpuni promašaj?“, 4. januar 2018, <https://www.danas.rs/kultura/nemanjici-los-pocetak-ili-potpuni-promasaj/>, pristupljeno: 22. 2. 2018.
- Đurić, V., „Dragan Bjelogrić: Nemanjići kao *Igra prestola*“, 29. januar 2014, *Blic Online*, <https://www.blic.rs/zabava/vesti/dragan-bjeloglic-nemanjici-kao-igra-prestola/nymh9y5>, pristupljeno: 21.2. 2018.
- Hello!, „Poslednja klapa velikog projekta: Završeno snimanje serije *Nemanjići – rađanje kraljevine*“, 11. avgust 2017, <http://www.hello-magazin.rs/domace-vesti/poslednja-klapa-velikog-projekta-zavr-seno-snimanje-serije-nemanjici-radanje-kraljevine/>, pristupljeno: 22. 2. 2018.
- Jovanović, B., „POČINJE SNIMANJE NEMANJICA: Vojin Četković glumi Stefana Prvovenčanog“, *Večernje novosti*, 1. februar 2017, <http://www.novosti.rs/vesti/kultura.71.html:647668-POCINJE-SNIMANJE-NEMANJICA-Vojin-Cetkovic-glumi-Stefana-Prvovencanog>, pristupljeno: 19.2. 2018.
- Jovičević, M., Tašković, M., Bogosav, B., „NEMANJICI PODELILI SRBIJU I RTS. Da li je budžet PREVISOK i ko ima PRIVATNE neraščišćene račune sa državnim televizijom“, 15. januar 2018, <https://www.blic.rs/vesti/drustvo/nemanjici-podelili-srbiju-i-rt-s-da-li-je-budzet-previsok-i-ko-ima-privatne/fkb7k7q>, pristupljeno: 22. 2. 2018.
- Kurir* a, „RAZOČARANI ISTORIČAR PREDRAG MARKOVIĆ O NEMANJICIMA: Posramila nas je prva epizoda, a Hrvati od nepoznatih kraljeva napravili pitu! Otkrio i bizarne greške“, 5. januar 2018, <http://www.kurir.rs/vesti/drustvo/2971085/razocarani-istoricar-predrag-markovic-o-nemanjicima-posramila-nas-je-prva-epizoda-a-hrvati-od-nepoznati-kraljeva-napravili-pitu-otkrio-i-bizarne-greske>, pristupljeno: 21.2. 2018.
- Kurir* b, „VUČIĆ EKSKLUZIVNO ZA KURIR O SERIJI KOJA JE PODIGLA BURU: Borili su se da naprave Nemanjiće!“, 6. januar 2018, <http://www.kurir.rs/vesti/drustvo/2971491/vucic-ekskluzivno-za-kurir>

- o-seriji-koja-je-podigla-buru-borili-su-se-da-naprave-nemanjice, pristupljeno: 22. 2. 2018.
- Kurir* c, „KRITIKE NEMANJIĆA SVE BRUTALNIJE: Naš poznati režiser za dva minuta objasnio U ČEMU JE PROBLEM sa serijom!“, 9. Januar 2018, <http://www.kurir.rs/vesti/drustvo/2973127/video-poznati-reziser-zestoko-kritikovao-pilot-epizodu-nemanjica-ljudi-koji-su-radili-na-seriji-ne-bi-trebalo-da-izlaze-na-ulicu-od-sramote>, pristupljeno: 22. 2. 2018.
- Kurir* d, „NEMANJIĆI SU DIGLI VELIKU PRAŠINU U SRBIJI: Oglasio se Emir Kusturica, a njegov komentar će vas potpuno ZBUNITI!“, 11. januar 2018, <http://www.kurir.rs/zabava/pop-kultura/2974377/nemanjici-su-digli-veliku-prasinu-u-srbiji-oglasio-se-emir-kusturica-a-njegov-komentar-ce-vas-potpuno-zbuniti>, pristupljeno: 22. 2. 2018.
- Malušev, A., „Svi peru ruke od *Nemanjića*!“, Republika (portal Srpskog telegrafa), 12. januar 2018, <http://www.republika.rs/zabava/kultura/37139/svi-peru-ruke-nemanjica>, pristupljeno: 22. 2. 2018.
- Mišić, S. i Radić, R., *Srbija 1217. – Nastanak kraljevine*, Evoluta, Beograd, 2017.
- M.N.M. – D.Bt. – R.R., „OŠTRE KRITIKE NA RAČUN NEMANJIĆA: Očajan promašaj velike teme“, 11. januar 2018, <http://www.novosti.rs/vesti/kultura.71.html:705579-OSTRE-KRITIKE-NA-RACUN-NEMANJICA-Ocajan-promasaj-velike-teme>, pristupljeno: 22. 2. 2018.
- Mondo, „Važno je da nove generacije upoznaju *Nemanjiće*!“, 14. april 2017, <http://mondo.rs/a999733/Zabava/TV/Nemanjici-serija-RTS.html>, pristupljeno: 19. 2. 2018.
- Nikić, S., „Na snimanju *Nemanjića*, najveće serije u istoriji RTS-a“, 30. mart 2017, *RTS*, <http://www.rts.rs/page/rts/sr/rtspredstavlja/%D0%9D%D0%B5%D0%BC%D0%B0%D1%9A%D0%B8%D1%9B%D0%B8/story/2759/sa-snimanja-serije/2684087/na-snimanju-nemanjica-najvece-serije-u-istoriji-rts-a.html>, pristupljeno: 19. 2. 2018.
- Nikolić, K., „The Nemanjići“, 8. januar 2018, *Ekspres*, <https://www.ekspres.net/scena/the-nemanjici>, pristupljeno: 24. 2. 2018.
- Pančić, T., „Nemanjići, džanum“, 11. januar 2018, *Vreme*, br. 1410, <http://www.vreme.com/cms/view.php?id=1563858>, pristupljeno: 21. 2. 2018.
- Pejanović, J., „*Nemanjići* – srpski GoT (Igra prestola) ili projekat od nacionalnog značaja“, 20. avgust 2017, *N1*, <http://rs.n1info.com/a292071/Showbiz/Showbiz-vesti/Serija-Nemanjici.html>, pristupljeno: 19. 2. 2018.

- Popov, N., *Iskušavanje slobode: Srbija na prelazu vekova*, Službeni glasnik, Beograd, 2010.
- RTS, „Konkurs za scenario za seriju o *Nemanjićima*“, 5. septembar 2015, <http://www.rts.rs/page/rts/sr/rtspredstavlja/story/2666/radjanje-kraljevine/2029018/konkurs-za-scenario-za-seriju-o-nemanjicima.html>, pristupljeno: 22. 2. 2018.
- RTS a, „Poslednje pripreme za početak snimanja *Prve nemanjičke kraljevine*“, 7. februar 2017, <http://www.rts.rs/page/rts/sr/rtspredstavlja/%D0%9D%D0%B5%D0%BC%D0%B0%D1%9A%D0%B8%D1%9B%D0%B8/story/2666/radjanje-kraljevine/2622575/poslednje-pripreme-za-pocetak-snimanja-prve-nemanjicke-kraljevine.html>, pristupljeno: 19. 2. 2018.
- RTS b, „Pojačanje iz Rima ekipi *Prve nemanjičke kraljevine*“, pristupljeno: 16. 2. 2017, <http://www.rts.rs/page/rts/sr/rtspredstavlja/%D0%9D%D0%B5%D0%BC%D0%B0%D1%9A%D0%B8%D1%9B%D0%B8/story/2759/sa-snimanja-serije/2633733/pojacanje-iz-rima-ekipi-prve-nemanjicke-kraljevine-.html>, pristupljeno: 19. 2. 2018.
- RTS c, „Ministar Vulin na snimanju serije *Nemanjići*“, 8. avgust 2017, <http://www.rts.rs/page/magazine/sr/story/411/film-i-tv/2831059/ministar-vulin-na-snimanju-serije-nemanjici.html>, pristupljeno: 22. 2. 2018.
- Srbija danas, „Vesić napisao status na Fejsu o seriji *Nemanjići*: Evo šta je rekao“, 10. avgust 2017, <https://www.srbijadanas.com/vesti/beograd/vesic-napisao-status-na-fejsu-o-seriji-nemanjici-evo-sta-je-rekao-2017-08-10>, pristupljeno: 22. 2. 2018.
- Srbija vesti, „*Radanje kraljevine* – Gradi se Nemanjin dvor“, 7. mart 2017, <http://srbijavesti.rs/radjanje-kraljevine-gradi-se-nemanjin-dvor/>, pristupljeno: 22. 2. 2018.
- Stevović, Lj., „RTS plasira stari istorijski falsifikat da je Stefan Prvovenčani krunu dobio od pape“, 1. mart 2016, Fakti, <http://fakti.org/srpski-duh/istorija-ne-tubaj/rts-plasira-stari-istorijski-falsifikat-da-je-stefan-prvovencani-krunu-dobio-od-pape>, pristupljeno: 21. 2. 2018.
- Torović, V., „Dragan Bjelogrić: Nemanjići su opasna tema za film“, 25. avgust 2014, Blic Online, <https://www.blic.rs/kultura/vesti/dragan-bjelogric-nemanjici-su-opasna-tema-za-film/nt97q16>, pristupljeno: 21. 2. 2018.
- Vestinet, „Biljana Srbljanović oštro kritikovala seriju *Nemanjići – radanje kraljevine* posle samo 23 minuta gledanja“, 19. januar 2018, <http://www.vestinet.rs/pogledi/biljana-srbljanovic-ostro-kritikovala-seri>

ju-nemanjici-radjanje-kraljevine-posle-samo-23-minuta-gledanja, pristupljeno: 21. 2. 2018.

Wiles, P., „A Syndrom, Not a Doctrine: Some Elementary Theses on Populism“, u: Ghita Ionescu & Ernest Gellner (eds.), *Populism: Its Meanings and National Characteristics*, Littlehampton Book Services Ltd, Worthing, 1969, pp. 166–179.

Irena Šentevska, independent researcher, Belgrade, Serbia
**POPULIST SUBTEXTS IN A DRAMA TV SERIES –
“NEMANJICI – BIRTH OF A KINGDOM”**

Abstract

This study attempts to shift the debate of the contemporary facets of populist ideologies from the realm of institutional politics to the realm of media, popular culture and newly-invented traditions. My intention is to demonstrate how these realms generate new sources and voices of populism, often downplayed in the academic debates on the subject. The paper stems from my research on the discourses of identity (re)construction in post-Yugoslav Serbia as communicated in different pop-cultural media forms. In this paper I look at Radio Television Serbia’s historical TV series *Nemanjici – Birth of a Kingdom* and the current debate accompanying its broadcast.

Key words: Nemanjici, Serbia, populism, television, nation, history